

TAVUKÇULUK

Üretim

Ülkemiz tavukçuluğu hayvancılığımız içerisinde en hızlı gelişen bir sektördür. Modern teknolojiyi uygulamada ileri ülkeler seviyesinde entegre tesislere sahiptir. 1950'den itibaren gelişmeye başlayan,1970'li yıllardan sonra ticari mahiyette işletmelere dönüşen tavukçuluk sektörü, 1980'den sonra damızlıkçı işletmelerin kurulmaya başlaması ve 1987'de Bakanlığımızca Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu uygulaması ile bugün ülke ihtiyacının dışında oldukça büyük bir ihracat kapasitesine ulaşmış durumdadır.

2008 yılı sonu itibarı ile Bakanlığımızca işletme-kümes numarası ve çalışma izni verilen 1.075 adet ticari yumurtacı , 8.948 adet ticari etlik ve 258 adet damızlık olmak üzere 10.281 adet kanatlı işletmesi mevcut olup,bu işletmelerde11.543 adet ticari etlik, 3.059 adet ticari yumurtacı ve 1.548 adet damızlık olmak üzere toplam 16.150 adet kümesle faaliyet göstermektedir.Ayrıca 90 adet kuluçkahane mevcuttur.

Bakanlığımız, ucuz ve sağlıklı protein kaynağı olan beyaz et ile yumurtanın halkımız tarafından kolay ve en uygun fiyatla temin edilebilmesi için, kanatlı üretiminin yönlendirilmesi ile ortaya çıkan ve çıkabilecek aksaklıkların önlenmesi faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Bakanlığımız bunun için Dünyada belirli ülkelerin geliştirdiği verimi çok yüksek damızlık ebeveyn ve büyük ebeveyn kanatlıların ülkemize ithalatının gerçekleştirilmesinde seçici ve yönlendirici rol oynayarak Kanatlı Entegre Şirketlerine ithalat izni vermektedir. İthal edilen bu damızlık civciv ve yumurtalardan üretim yapılmaktadır.

Etlik piliç üretimi, Marmara, Ege, İç Anadolu, Batı Karadeniz ve Akdeniz Bölgelerinde yoğunlaşmış durumdadır. Bunun nedenleri; bu bölgelerin, büyük yerleşim merkezlerine yakınlığı nedeniyle tüketimin fazla oluşu, enerji temininin daha kolay olması, iklim, coğrafi yapı uygunluğu ve ulaşım imkanlarının kolaylığı olduğu söylenebilir.

Yumurta üretimi de yine aynı bölgelerde yoğunluk arz etmektedir. Özellikle, Çorum, Kayseri, Afyon ile Bolu İllerimizde üreticiler kooperatif ve şirketleşme yoluyla güçlü birlikler oluşturmuşlardır. Yumurta üretiminde genellikle kapalı alandan daha çok yararlanmayı sağlayan kafes sistemi uygulanmaktadır.

İthalat

Bilindiği üzere Ülkemiz damızlık materyal bakımından genelde ithalatçı konumdadır. Yüksek verimli genotiplere sahip hatların geliştirilmesi için devletimizin, kanatlı sektörümüzün ve üniversitelerimizin daha fazla gayret göstermesi gerekmektedir.

İhracat

Tavukçuluk sektöründe faaliyet gösteren entegre işletmeler, teknoloji yönünden ileri ülkeler seviyesinde çok modern işletmelere sahiptirler. Avrupa ve orta doğunun en modern kanatlı kombinalarına sahip etlik piliç entegrasyonları, çevremizde dünyanın en büyük ithalatçı ülkeleri bulunmasına rağmen yeterli ihracat yapamamaktadırlar. Rusya, Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri, Ortadoğu Ülkeleri etlik piliç ithalatında dünyanın önde gelen devletleri olup hemen hepsi komşumuz durumundadırlar. AB ülkeleri, AB normlarına uygunluk konusunda ithalâtta belirli standartlar aramaktadırlar. Bu güne

kadar 7 kanatlı entegre firması Avrupa Birliği'ne ihracat için ön izin belgesi almıştır. Bu firmalar; Banvit, Beypiliç, Erpiliç, Şenpiliç, Şekerpiliç, Keskinöğlü ve Pınar Hindi'dir.

Problemler

Tavuk eti üretiminde ve yumurta üretiminde sektörün karşı karşıya bulunduğu sorunlar hemen hemen aynıdır. Her iki üretimde de karşılaşılan sorunları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

1-Tüketimin Yetersizliği; Ülkemizde, tavuk eti ve yumurta tüketimi, Avrupa ülkelerinden çok düşüktür. Gelişmiş ülkelerde kişi başına tavuk eti tüketimi 15 ile 27 kg/yıl iken ülkemizde 2002 yılında 10.5 kg/yıl iken 2008 yılında 15.7 kg/yıl olabilmektedir.

Yumurtada da durum aynıdır. Ülkemizde kişi başına yumurta tüketimi 2008 yılında 165 adet/yıl olarak gerçekleşmiştir. Ancak Avrupa ülkelerinde bu rakam 200 ile 250 adet/yıl arasında değişmektedir.

Tüketimi etkileyen faktörler;

- Hastalıklar (Avian Influenza, Newcastle gibi),
- Nüfus artışı,
- Şehirleşme hızı
- Milli gelirdeki artış,
- Ambalaj ve Üründeki çeşitlilik,
- Talep elastikiyeti
- Girdi maliyetlerinin yüksek oluşu,
- Maliyet ve üretim miktarlarındaki değişimler,
- Son yıllarda Ülkemizde görülen Kene faktörü (Kırım-Kongo hastalığına sebep olan),
- Bayram ve tatil dönemleri gibi etkenlerdir.

2-Üretim Maliyetlerinin Yüksekliği; Etlik piliç ve yumurta üretiminde karşılaşılan en büyük sorun, ürün maliyetlerinin yüksekliğidir. Üretim maliyetlerinin % 70'ini yem bedeli oluşturmaktadır. Özellikle kanatlı yemlerinin ana hammaddeleri olan, mısır, soya küspesi, balık unu ve vitamin premiksleri büyük oranda ithalat yoluyla temin edilmektedir. Bu hammaddelerin yemlerdeki oranı, etlik yemlerinde % 85'lere, yumurtacı yemlerinde ise % 50'lere ulaşmaktadır. Ülkemizde yem hammaddelerinin yüksek fiyatlarla üretilmesi nedeniyle kanatlı beslenmesinde kullanılan fabrika yemleri fiyatları da yüksek olmakta, bunun sonucu olarak kanatlı ürün maliyetleri yükselmektedir. Tavuk eti ve yumurta ihracatında da bu yüksek maliyetler, sektörün önündeki en büyük engeli teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra en büyük girdi olan karma yem ile bu ürünlerin, temel gıda maddeleri dışında tutularak KDV oranlarının % 8 gibi yüksek tutulması da iç pazarda, vergilerini ödeyen üretici için maliyeti artıran bir unsur oluşturmaktadır. Önlem olarak;

- Yem hammaddelerinin yurt içinde üretilen miktarının artırılması,

-Yem ve kanatlı ürünlerindeki KDV oranlarının makul seviyelere düşürülmesi, gibi uygulamalarla sektörün, üretim maliyetlerinin iç ve dış piyasalarda ürününü pazarlayabilir duruma getirilmesi gerekmektedir,

3-Tavukçuluk ürünlerini işleyen sanayi tesislerinin yetersiz olması; Yumurta sarısını sıvı veya kurutarak pasta sektörünün talebine uygun hale getirilmesi tavuk etindeki pazarlama sıkıntılarına sosis salam gibi et mamulleri üretim tesislerinin yaygınlaştırılması,

4-Tavuk ürünlerine verilen ihracat iadelerinin artırılması; Ülkemizde üretim maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle üretilen ürünlerin fiyatlarının yüksek oluşması, iç pazarda olduğu gibi dış pazarlarda büyük bir engel teşkil etmektedir. Bu nedenle, tavuk ürünlerine dış pazarlardaki fiyatlarla rekabet edebilir seviye ye gelebilmesi için, GATT anlaşmaları dikkate alınarak ihracat desteği sağlanmıştır. Bu ihracat destek miktarı kümes hayvanları etlerinde 186 \$/ton olarak uygulanmaktadır. Yumurtada ise 6\$/ 1000 adet iken 2007 yılında bu destek miktarı 15\$/ 1000 adete yükseltilmiştir. 2009 yılında da bu ihracat iade miktarları devam etmektedir. İhracat destek miktarının yükseltilmesiyle yumurta üreticilerinin ihracat imkanları artmıştır.

5- Hijyen yönünden korunma sağlanması; Birinci derecede korunma gerektiren, büyük yatırımlarla kurulan, grand parent veya parent stock ile kuluçka işletmelerinin çevrelerinde belli bir tampon bölge oluşturulması, bu bölgeye hijyenik hassasiyet derecesi düşük, kesimhaneler, broiler ve yumurta üretim kümesleri kurulmasına izin verilmemesi gerekmektedir. İşletmelerde biogüvenlik önlemlerine azami önem verilmelidir.

6- Damızlık Üretimi; Tavukçuluk sektöründeki tüm gelişmelere rağmen damızlık konusundaki dışa bağımlılık halen devam etmektedir. Her yıl damızlık civciv ve yumurta ithal edilerek üretim yapılmaktadır. Olası bir ambargo veya karantina uygulamasının uzun sürmesi halinde, ülkemizde üretim miktarlarında büyük düşüşler yaşanabilecektir.

Sektörün dışa bağımlılıktan kurtarılabilmesi için, damızlık üretimini Pure Line'den başlayarak kesintisiz üretim zincirinin tüm aşamalarını elinde tutacak kamu veya özel sektör kuruluşları oluşturulmalı ve bu kuruluşlar hibe, düşük faizli kredi, vergi muafiyeti gibi teşviklerle desteklenmeli, bu konudaki yatırımlar özendirilmelidir.

7- Yeni Üretim Tesisleri kurulmasının kontrol altına alınması; Ülkemizdeki tavukçuluk tesisleri, iç pazar talebinin ihtiyacının üzerinde üretim yapabilecek ve üretim fazlasını da ihraç edilecek kapasiteye sahiptir. İhracat imkanları kısıtlandığı durumlarda iç pazar, üretilen ürünü tüketememekte ve bu da krize yol açmaktadır.

Yapılan Çalışmalar ve Gelişmeler

Bakanlığımız tavukçuluk sektörünün her kademesinde görev yapan elemanların eğitimini sağlayarak hastalık, teşhis, tedavi konusunda yetişmiş elemanları ile hizmet etmeyi sürdürmektedir.

1986 yılında yürürlüğe giren Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu uygulaması ile sektörde, büyük kapasiteli kümesler yapılmasına, bunun neticesi güçlü entegrasyonların ve ileri teknolojilerin kullanıldığı modern tesislerin kurulmasının önü açılmıştır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı nezdindeki girişimleri ile elektrik tarifeleri yönetmeliğinde değişiklik yapılarak kümes hayvancılığında indirimli elektrik aboneliği imkanı sağlanmıştır.

Hayvancılık sektörünün temel girdisi olan yem hammaddesi arpa, mısır gibi tahıllar, TMO stoklarından uygun koşullarla temin edilmektedir.

İthal yem hammaddelerinde, gümrük vergileri mevsime göre düzenlenerek, çiftçilerimiz mağdur edilmeden sektörün yem ihtiyacı karşılanmaktadır.

Ülkemiz tavukçuluğunun geliştirilmesi ve sorunlarına çözüm bulunması amacıyla 15 Haziran 1996 tarihinde Bakanlığımızca Tavukçuluk Danışma Kurulu teşkil edilmiştir. Yılda en az bir kez toplanan bu kurul, sektörün içinde bulunduğu sorunlar ve bunların aşılması hususlarında çalışmalar yapmaktadır. Bakanlığımız, Danışma Kurulunun aldığı kararların ilgili kurumlarca uygulamaya konulmasını sağlamaya çalışmaktadır. 5488 Sayılı Tarım Kanunu'nun 11. Maddesine dayanılarak "Kanatlı ve Ürünleri Ulusal Konseyi" çalışmaları devam etmektedir. Kurulacak konsey Danışma Kurulunun yerini alacaktır.

Kanatlı sektöründe, karma yemler ve kanatlı ürünlerdeki KDV'nin % 8'den %1'e indirilmesi için, Maliye Bakanlığı nezdinde girimlerde bulunmuş ancak olumlu bir netice alınamamıştır.

2007 yılında Bakanlığımız girişimleriyle % 8'e indirilen kanatlı ürünlerindeki KDV oranının, kırmızı ette olduğu gibi % 1'e indirilmesi içinde girişimlerimiz devam etmektedir.

Son yıllarda yumurta üreticilerinin pazarlamada karşılaştıkları engellerin aşılması için sektör temsilcilerinin de katıldığı toplantılar yapılarak çözüm yolları aranmış ve yumurta üreticilerinin ihracat imkanları artmıştır.

Uygulanan Politikalar ve Hedefler

Bugün için bu sektörde, kurulu üretim tesisleri itibariyle, ülkemizin mevcut tüketim miktarlarının üzerinde bir kapasite bulunmaktadır.

Bu sektörde hedef, tüketimi özendirecek eğitim ve reklam çalışmaları ile kişi başına tavuk eti ve yumurta tüketimini Avrupa ülkeleri seviyesine çıkararak, kurulu tesisleri tam kapasite ile çalışır duruma getirip, daha sonra da ihraç kapılarını açmaktır.